

LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Aanleg van een nieuw dorpspark aan de Kerkstraat in Massenhoven.
Programma van Maatregelen

E.N.A. Heirbaut

Colofon

Titel: Aanleg van een nieuw dorpspark aan de Kerkstraat te Massenhoven. Archeologienota
Auteur: Elly N.A. Heirbaut en Jeroen Vermeersch
Grafische illustraties/GIS: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 116

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: november 2019

Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: uitsnede uit de Ferrariskaart.

© LAReS bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

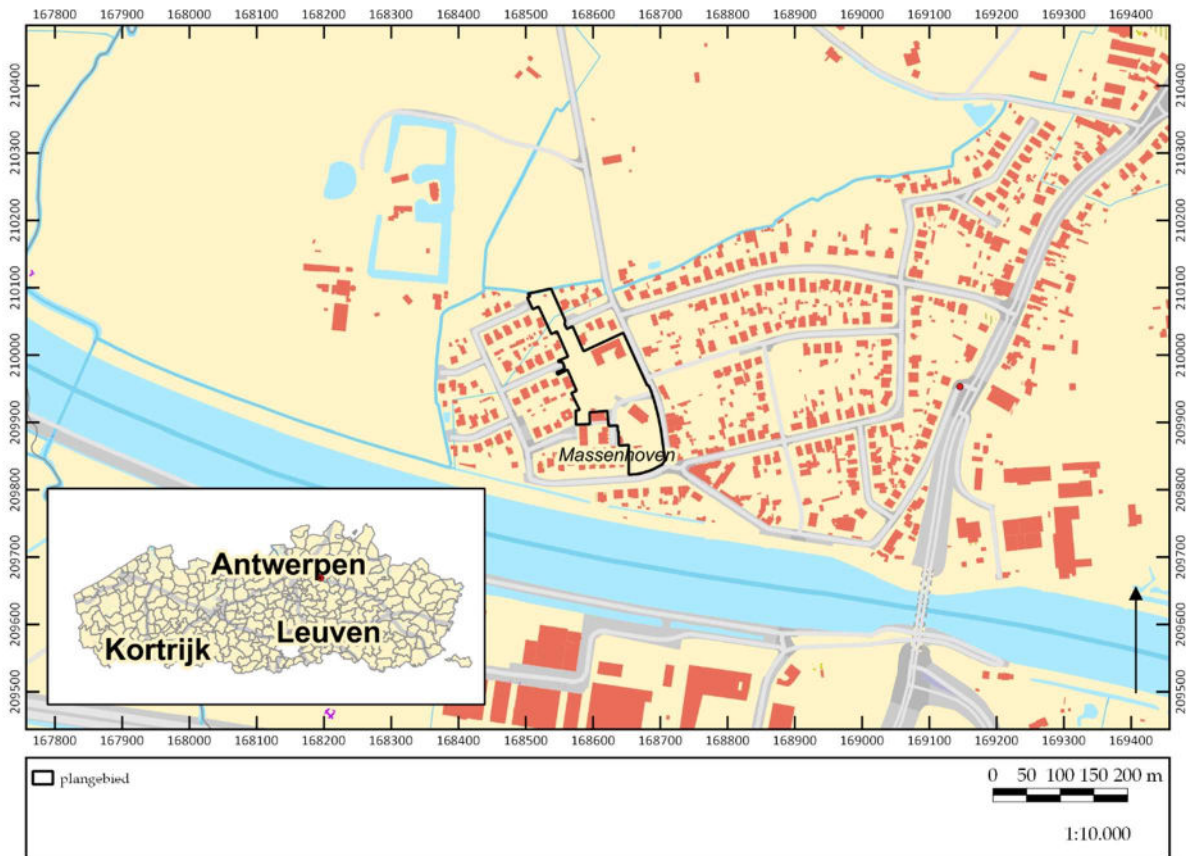
Deel II. Programma van maatregelen

Inhoudsopgave

1 INLEIDING	4
1.1 RANDVOORWAARDEN	4
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
2 ONDERZOEKSVRAGEN	6
3 SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN	7
3.1 ARCHEOLOGISCH POTENTIEEL	7
3.2 IMPACT VAN DE WERKEN	9
3.3 KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL	10
3.4 AANBEVELINGEN	10

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan de Kerkstraat te Massenhoven, te midden van de dorpskern (fig. 1). Het omvat verschillende percelen waarop een nieuw park aangelegd zal worden.

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied. ©LARES

1.1 Randvoorwaarden

nvt

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Kerkstraat
Ligging	Kerkstraat, Zandhoven (Massenhoven)
Kadastrale gegevens	ZANDHOVEN 5 AFD/MASSENHOVEN/, sectie A, perceel 0069/00G002, 0075/00D002, 0076/00C000, 0078/00D000, 0073/00L002, 0073/00G002
Bounding Box	X Y 168352.123 210123.802 168862.123 210123.802 168352.123 209810.134 168862.123 209810.134
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2018F31
Uitvoerder	Elly N.A. Heirbaut, LAReS
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	juni/november 2018-november 2019
Geplande ingreep	aanleg dorpspark
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 15.925 m ²
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 10.976 m ²
Geldende wetgeving en voorwaarden	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.1
Geraadpleegd	nvt
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, controleboringen

2 Onderzoeksvragen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

Voor de resultaten van de verschillende onderdelen van het bureauonderzoek wordt hier volstaan met te verwijzen naar hoofdstuk 5 van het eerste deel van de archeologienota. In het volgende hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van het bureauonderzoek.

3 Samenvatting en aanbevelingen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten, en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd. Hieruit is gebleken dat in en direct rond het plangebied amper archeologische en cultuurhistorische waarden bekend zijn.

Het historische kaartmateriaal geeft aan dat er wat bodemgebruik betreft weinig evolutie van het plangebied is vast te stellen vanaf halverwege de 18^e eeuw tot het begin van de 20^e eeuw. Op de Ferrariskaart is het gebied gekenmerkt door landbouwgebied. De kerk met begraafplaats staat al aangegeven, evenals twee gebouwen langs de straat. Dit landschap blijft bestaan tot halverwege de 19^e eeuw (Vandermaelenkaart); de enige verandering die zich voltrekt heeft te maken met de veranderingen van de perceelsgrenzen en een nieuwe weg/pad die vanaf het noordwesten het plangebied doorkruist in de richting van de kerk. Dit beeld blijft ongewijzigd tot halverwege de 20^e eeuw. Pas dan begint het gebied dichter bebouwd te geraken; vanaf de jaren 1979-1990 is er sprake van een verkaveling van het terrein ten noorden/westen van het plangebied. Deze loten worden vrij snel bebouwd. Het plangebied zelf blijft tot op heden onbebouwd; wel is er in het centrale gedeelte een sportveld aangelegd en zijn er verhardingen op het terrein voorzien.

Voor het plangebied en de directe tot zelfs iets wijdere omgeving zijn zeer weinig archeologische waarden bekend, en dit zijn dan eigenlijk ook allemaal eerder cultuurhistorische waarden. Archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem, of vondstmeldingen zijn voor de hele omgeving niet bekend.

Ter controle van de bodemkaart en om inzicht te krijgen in de opbouw van de bodem en de impact die de werken zullen hebben hierop, zijn drie controleboringen gezet. Uit de eerste boring, in het westelijke gedeelte, blijkt dat de bodem hier verstoord is en dit tot op aanzienlijke diepte (ca. 1 m). De andere boringen geven een minder verstoorde bodemopbouw weer, waarbij eerst een zeer dik homogeen bruin pakket is gekarteerd. Dit bruine pakket is 80 tot 95 cm dik, maar vertoont geen verdere gelaagdheid. Dit bruine pakket kan mogelijk het plaggendek zijn dat de oorspronkelijke bodem heeft afgedekt. De onderliggende bodem is niet meer goed bewaard: er zijn geen resten van een A- of B-horizont meer aanwezig. Het plaggendek ligt met andere woorden rechtstreeks op de C-horizont.

3.1 Archeologisch potentieel

Omdat er in de hele omgeving geen archeologische vindplaatsen bekend zijn, is het niet mogelijk om op basis van een vergelijking van de landschappelijke ligging uitspraken te doen over de archeologische potentie van dit terrein. Dit betekent dat de archeologische potentie van het plangebied op basis van andere informatiebronnen moet worden beredeneerd.

Als vooreerst gekeken wordt naar de potentie van het plangebied met betrekking tot het treffen van steentijdsites (paleolithicum en mesolithicum), dan is voornamelijk de afstand tot water (beek, rivier, ven of moerassig gebied) en de aanwezigheid van een gradiëntsituatie van belang. De ruime omgeving is relatief vlak, maar op microniveau is er wel sprake van enig gradiënt in het maaiveld. Bovendien is er de nabijheid van een aantal waterlopen (Hoge Loop en Montensloop) direct grenzend aan of op zeer korte afstand van het plangebied. Hierdoor is er een verhoogde kans op het aantreffen van vondsten uit deze perioden (middelhoge potentie). In de nabije omgeving zijn dergelijke vondsten ook nog niet aangetroffen, wel in de ruimere omgeving (cf. CAI locaties 106028 en 106060 op 1,1 en 1,2 km ten noordwesten van het plangebied) waar mesolithische resten zijn aangetroffen. Echter, als gekeken wordt naar de resultaten van de controleboringen dan blijkt dat er nergens onder het plaggendek een oorspronkelijke bodem is bewaard gebleven. In het westelijke deel is zelfs sprake van een verstoord bodemprofiel en dit tot minstens 1 m. Hierdoor dient de potentie naar beneden bijgesteld te worden tot een zeer geringe potentie.

Vanaf het neolithicum wordt de landbouw geïntroduceerd. De aanwezigheid van water in de buurt van het studiegebied zijn erg aantrekkelijk voor een sedentaire levensstijl. Met uitzondering van de ijzertijdsites, aangeduid als CAI locatie 150045 en 106062 op 1600 m ten noordwesten van het projectgebied, zijn er geen sites bekend uit de periode van het neolithicum tot aan de middeleeuwen. Dit wil echter niet betekenen dat ze niet binnen de grenzen van het plangebied aanwezig kunnen zijn. De controleboringen wijzen echter uit dat de door de plaggen afgedekte oorspronkelijke bodem minstens 80 cm onder het huidige maaiveld aanwezig is. Aangezien plaggendekken vanaf de 14^e eeuw in ontwikkeling zijn gekomen, betekent dit dat archeologische resten uit het neolithicum tot de volle middeleeuwen zich onder dit plaggendek zullen bevinden. De geplande werken zullen echter nergens doorheen het plaggendek gaan en de onderliggende bodem bereiken – uitgezonderd ter hoogte van de wadi's. Dit betekent dat voor het grootste gedeelte van het plangebied de potentie om archeologische resten te treffen tijdens de uitvoering van de werken nihil is. Ter hoogte van de wadi 2 is dit wel mogelijk maar gaat het om zeer kleine oppervlaktes. Ter hoogte van wadi 1 is de potentie ook nihil aangezien de bodem hier verstoord is.

Tijdens de middeleeuwen bestond waarschijnlijk een kapel of kerk die vermoedelijk op dezelfde locatie stond als de huidige, wat blijkt uit kaarten die de voorganger van de huidige kerk tonen. De geplande werken laten de huidige kerk buiten beschouwing. Rondom de kerk kunnen echter ook resten gevonden worden van begraving. Het is onbekend of de begraving alleen ter hoogte van de huidige begraafplaats te zoeken is of dat er ook elders rondom de kerk is begraven. Dit betekent dat er a priori uitgegaan moet worden van een hoge potentie op het treffen van begraving. Echter, als gekeken wordt naar de geplande werken en de diepte waarover deze uitgevoerd zullen worden, dan kan alleen geconcludeerd worden dat de geplande werken geen bijkomende verstoringen teweeg zullen brengen. Zij zullen uitgevoerd worden in reeds verstoorde grond en dit tot een diepte van maximaal 35 cm. Hierdoor is de potentie op het treffen van begravingen uit de middeleeuwen of de

nieuwe tijd eerder gering. Van tevoren kan echter niets uitgesloten worden en blijft de meldingsplicht wel bestaan bij het toevallig aantreffen van archeologische resten.

Verder zijn historische kaarten beschikbaar die aantonen dat er in het zuidoosten van het projectgebied bebouwing aanwezig was. Het gaat daarbij onder andere om de kerk en twee gebouwen. Voor het overige is het terrein in gebruik als akker tot het in de 20^e eeuw werd verhard of omgevormd tot groenzone. Aangezien de bebouwing niet binnen de grenzen van fase 1 van de geplande ontwikkeling valt, is dit dus niet relevant voor deze archeologienota. Ook hier kan dus geconcludeerd worden dat er zo goed als geen potentie is op het treffen van historische bebouwing.

3.2 Impact van de werken

Uit hoofdstuk 4 is al gebleken dat de impact van de geplande werken op de bodem beperkt is. Het grootste deel van de werken zal worden uitgevoerd boven het maaiveld en zullen geen bodemversturende ingrepen vereisen. De werken die dit wel doen, zijn werken in functie van het uitgraven van de wadi's, het pad dat van oost naar west loopt, het rooien van de struiken die direct langs de perceelsgrens staan, het aanplanten van enkele nieuwe bomen, het aanleggen van een sportveld en het vervangen van de bestrating rondom de kerk.

Hoewel het lijkt dat dit toch grote werken zijn, blijkt het oppervlak waarop deze werken uitgevoerd zullen worden eerder beperkt te zijn. De wadi's zullen maximaal 1,07 m diep worden. Echter, de grootste wadi (ca. 130 m²) is nog eerder klein te noemen en is smal en langgerekt. De andere wadi is drie keer zo klein. Wat betreft het pad is dit in strekkende meter vrij lang maar het pad zelf is slechts 2 m breed en er wordt maar tot een diepte van maximaal 25 cm uitgegraven. Het rooien van de struiken langs de zijkanten van het plangebied lijkt ook weer ingrijpend te zijn, maar als gekeken wordt naar de locaties blijken deze struiken direct langs de perceelsgrens te liggen, in vele gevallen tegen houten schuttingen aan. De afstand vanaf de schuttingen tot het einde van de beplante zone is nooit breder dan 1 m. Ook het aanplanten van nieuwe bomen is in oppervlakte beperkt tot slechts enkele gaten van hooguit 1 m². Het vervangen van de bestrating rondom de kerk is in oppervlakte eerder groot. Echter, de nieuwe bestratingen komen op dezelfde locatie als de huidige. De werken, dit is de aanleg van de kasseien die niet dieper dan 35 cm onder het huidige maaiveld worden gelegd, zullen met andere woorden in reeds geroerde grond worden uitgevoerd. Het aanleggen van het nieuwe "sportgazon" tenslotte kan wel als een groot oppervlak worden beschouwd aangezien de bodem afgegraven wordt en drainagesleuven worden aangelegd. De graafwerken zullen echter niet dieper gaan dan 25 cm, aangezien het de bedoeling is om het terrein iets op te hogen met aangevoerde grond. De drainagesleuven worden vervolgens op een diepte gelegd van 45 cm ten opzichte van dit nieuwe maaiveld.

Als tegen al deze dieptes vervolgens de resultaten van de controleboringen worden gezet, dan blijkt dat geen enkele geplande ingreep dieper zal reiken dan de bovenkant van de C-horizont die zich op het grootste deel van het terrein op minimaal 80 cm diepte bevindt. Alleen de uitgravingen voor de wadi's zullen dieper reiken. Echter,

wadi 1 ligt ter hoogte van een verstoord bodemprofiel. Wadi 2 is zeer beperkt in oppervlakte. Er kan bijgevolg geconcludeerd worden dat de geplande werken weinig impact zullen hebben op de bodem.

3.3 Kennisvermeerderingspotentieel

Aangezien het grootste gedeelte van de werken geen of zeer geringe impact zullen hebben op de bodem, en aangezien de hierboven beargumenteerde potentie in alle gevallen gering tot nihil is, is er geen sprake van een kennisvermeerderingspotentieel.

3.4 Aanbevelingen

Omwille van het ontbreken van een archeologisch potentieel en kennisvermeerderingspotentieel, wordt geadviseerd het terrein vrij te geven voor de geplande ontwikkelingen. Om die reden is er dan ook geen programma van maatregelen opgesteld.